

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою факультету міжнародної
торгівлі та права

(пр № 12 від «24» 06 2025 р.)

В.о. декана

 Юлія ПАНФІЛОВА

ФІЛОСОФІЯ /
PHILOSOPHY

РОБОЧА ПРОГРАМА /
COURSE OUTLINE

освітній ступінь	бакалавр	/ bachelor
галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	/ Culture, Arts and Humanities
спеціальність	В2 Дизайн	/ Design
освітня програма	Дизайн середовища	/ Design of the Environment

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

Автори: А.А. Кравченко, доктор філософських наук, доцент;
М.В. Ліпін, доктор філософських наук, доцент;
А.Ю. Морозов, доктор філософських наук, професор;
Л.О. Боровська, кандидат філософських наук, доцент;
С.О. Гудков, кандидат філософських наук, доцент;
Ю.І. Кулагін, кандидат філософських наук, доцент;
І.О. Кизименко, кандидат історичних наук, доцент;
О.В. Красільнікова, кандидат історичних наук.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та політології «17» червня 2025 р., протокол № 31.

Рецензенти: Ф.В. Барановський, доктор політ. наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та політології;
Р.І. Безугла, доктор мистецтвознавства, член Національної спілки художників України
Т.Г. Шоріна, канд. філос. н., доцент, доцент кафедри філософії Національного авіаційного університету.

**ФІЛОСОФІЯ /
PHILOSOPHY**

**РОБОЧА ПРОГРАМА /
COURSE OUTLINE**

освітній ступінь	бакалавр	/ bachelor
галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	/ Culture, Arts and Humanities
спеціальність	В2 Дизайн	/ Design
освітня програма	Дизайн середовища	/ Design of the Environment

Форми контролю:	
КО – колективне обговорення ЕО – експрес-опитування ВД – виступ з доповіддю Т – тестування	Е – есе ІП – індивідуальний проект П – підготовка презентації ККР – комплексна контрольна робота

2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНИХ, ПРАКТИЧНИХ (СЕМІНАРСЬКИХ) ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час здобувача, год
1	2	3
Знати: сутність та зміст понять світогляд та філософія, розуміти духовно-творчу природу філософського знання його гуманістичну спрямованість. Вміти: використовувати філософський - світоглядний характер мислення у професійній діяльності	Тема 1. Філософія як світогляд і наука Лекція № 1. Світогляд, його сутність та прояви План лекції: 1. Сутність та історичні форми світогляду. 2. Предмет, структура та основні функції філософії. Лекція №2. Сутність та характерні ознаки основних етапів становлення та розвитку філософської думки План лекції: 1. Домодерна філософська думка: античність і середньовіччя. 2. Філософія Модерну і «проект Просвітництва». 3. Філософсько-світоглядні пошуки ХІХ-ХХІ ст. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1 [с. 10-29], 2 [с. 8-22], 3 [с. 7-23], 4 [С. 15-28], 5 [с. 6-25].</i> <i>Додатковий: 13 [с. 10-24; 177-200], 38 [С. 9-23].</i> <i>Інтернет-ресурси: 48, 49.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Підготуватися до обговорення питань семінару, ознайомитися з рекомендованою літературою до 1 теми.	2

* Курсивом визначено інтерактивні завдання з навчальної дисципліни «Філософія»

для прийняття соціально-відповідальних та громадсько-свідомих рішень.	2. Уточнити визначення понять світогляд, магія, міфологія, релігія, філософія, логос та законспектувати їх в словник. 3. Підготувати презентацію на тему «Філософія серця Б. Паскаля». Практичне заняття №1. Філософія як теоретичне вираження світоглядних проблем та наука. Питання / завдання до заняття: 1. Предмет та проблемне поле філософії. 2. Відмінності філософського світогляду від релігійного та міфологічного. 3. Світоглядні та методологічні аспекти філософського знання. Ознайомитися з уривком праці С.Б. Кримського «Запити філософських смислів» (https://westudents.com.ua/glavy/94196-filosofya-aventyura-duhu-chi-lturgya-smislu.html). 4. Підготуватись до диспуту: «Філософський образ мислення: риси та специфіка». Практичне заняття №2. Історія філософії у визначних постатях Питання / завдання до заняття: 1. Видатні давньогрецькі мислителі: Піфагор, Платон, Сократ, Аристотель (підготувати презентації). 2. Провідні філософи Стародавнього Риму: Сенека, Епікур, Марк Аврелій (підготувати презентації). 3. Впливові філософи доби Просвітництва і романтизму: Вольтер, Руссо, Гете (підготувати презентації.). 4. Українська філософська традиція у визначних постатях: Г. Сковорода, П. Юркевич, І. Франко (підготувати презентації.). 5. Підібрати крилаті вислови відомих філософів та розташувати їх відповідно періодизації історії філософії.	12 2
Знати: основні онтологічні категорії,	Тема 2. Онтологія. Філософське вчення про буття Лекція. Буття як філософська проблема 1. Історико-філософські концепції буття. 2. Основні форми, структурні елементи буття та онтологічні категорії.	2

проблеми буття та можливі шляхи їх вирішення в межах різних філософських підходів. Вміти: використовувати сучасні філософські методи для аналізу, оцінки глобальних кризових явищ, що загрожують існуванню людини і світу, та приймати відповідальні і професійні рішення.	Список рекомендованих джерел: <i>Основний:</i> 1 [с.185-201], 2 [с. 122-150], 3 [с.24-48], 4 [с. 49-82], 5 [с.35-70]. <i>Додатковий:</i> 13 [с.289-327], 33 [с. 253-285], 38 [с. 288-326]. <i>Інтернет-ресурси:</i> 48, 49. Самостійна робота студентів 1. Навести визначення понять: метафізика, онтологія, парадигма, буття, небуття, інобуття, сутність, субстанція, час, простір, рух, розвиток, єдність, свідомість, свобода тощо та скласти словник за другою темою. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: – Філософський зміст міфу про печеру за працею давньогрецького філософа Платона «Держава». – Проблема буття у філософській системі Мартіна Гайдеггера. – Основні онтологічні ідеї в праці Ж.-П.Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм». – Проблема буття філософії в праці С.Б. Кримського «Філософія – авантюра духу чи літургія смислу?». – Рух, простір і час як атрибути матерії. – Свідомість як спосіб існування та відтворення буття людини. – Свобода – сутнісна характеристика людського буття. 3. Підготувати есе на тему: «Онтологічні ідеї В.І. Вернадського та П. Тейяра де Шардена». Практичне заняття. Проблема визначення предмету онтології в провідних парадигмах філософування. Питання / завдання до заняття: 1. Інтерпретації буття в класичній філософії (підготувати презентації). 2. Некласичні філософські погляди на проблему буття (підготувати презентації). 3. Проблема буття в новітній філософії (підготувати презентації). 4. Основні моделі єдності світу (підготувати презентації).	8
--	--	----------

		2
Знати: історичні типи діалектики, зміст принципів, законів та основних категорій діалектики. Вміти: застосовуват и діалектични й метод як всезагальну теорію розвитку природи, суспільства і мислення.	Тема 3. Діалектика. Філософська теорія розвитку Лекція. Діалектика - всезагальна теорія розвитку План лекції: 1. Сутність діалектики та її історико-філософські форми. 2. Закони і принципи діалектики. 3. Категорії діалектики. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1[с.223-255], 3 [с. 49-75], 5 [с. 71-100].</i> <i>Додатковий: 10 [с. 20-33], 21 [с. 265-315], 30 [с. 394-425].</i> <i>Інтернет-ресурси: 50, 51, 54, 55.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Використовуючи словники та енциклопедії, скласти власний словник термінів з теми: діалектика, принцип, закон, категорія, метафізика, суперечність, розвиток, рух, форми руху матерії, прогрес, регрес, поняття, категорія, кількість, якість, заперечення, синергетика, еклектика, догматизм, релятивізм, софістика. 2. Підготувати есе (1-2 ст.) на одну з тем: - “Негативна діалектика Т. Адорно”. - “Як ви розумієте висловлювання Г.В. Ф. Гегеля: “Все дійсне - розумне, а все розумне - дійсне”””. - “Спільне та відмінне у діалектичному методі К. Маркса та Г. Гегеля” 3. Підготуватися до роботи в малих групах для обговорення наступної теми: “Соціально-культурні передумови філософських поглядів на світ Парменіда і Геракліта”. 4. Підготувати презентацію на тему «Життя і творчість Сократа». 5. Підготуватися до дискусії на тему: “Діалектика розсудку і розуму”. 6. Розробити кросворд з теми (до 20 слів). Практичне заняття. Характерні особливості діалектичного погляду на світ. Питання / завдання до заняття:	2 8

	1. Суперечність як рушійна сила розвитку. Форми суперечностей та способи їх розв'язання. 2. Співвідношення діалектики і метафізики. 3. Альтернативи діалектики: софістика, еклектика, синергетика.	2
Знати: основні історико-філософські концепції людини; визначальні чинники становлення людини як особистості. Вміти: аналізувати базову філософсько-антропологічну проблематику.	Тема 4. Філософія людини Лекція 1. Історико-філософські виміри проблеми людини План лекції: 1. Уявлення про походження, природу, сутність та існування людини в класичних історико-філософських концепціях. 2. Проблема людини в некласичній філософії. 3. Людина в постнекласичній філософії. Лекція 2. Філософські проблеми людського буття План лекції: 1. Біологічні, психологічні та соціокультурні детермінанти існування та розвитку людини. 2. Людина в системі цінностей. 3. Свобода волі як філософська проблема. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1 [с.326-353], 2 [с.173-186], 3 [с.146-168], 4. [с.111-148], 5 [с. 198-237].</i> <i>Додатковий: 13 [с.222-288], 27 [с. 15-400], 41[с. 27-52, с. 165-183].</i> <i>Інтернет-ресурси: 48, 49.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Навести визначення понять: філософська антропологія, людина, індивід, індивідуальність, особистість, відчуження, свобода, сваволя, смисл життя та законспектувати їх у власний словник. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: - Сократ і антропологічний поворот у філософії. - Гуманізм філософії Відродження.	2

	- Обґрунтування діяльної природи людини в німецькій класичній філософії. - Людина у фокусі філософії життя та екзистенціалізму. - Проблема смислу життя (за роботою В. Франкла «Людина в пошуках смислу»). - Роль соціального середовища в формуванні особистості. - Гуманістичні цінності та гуманізм. - Роль і значення любові в процесі самореалізації людини (за працею Е. Фромма «Мистецтво любові»). - Проблема ідентичності. 3. Підготувати есе на тему: «Об'єктивні і суб'єктивні основи конформізму». Практичне заняття 1. Концепції людини в історії філософії Питання / завдання до заняття: 1. Людина в класичній філософії. 2. Людина в етикоцентричній українській філософії. 3. Проблема людини в філософії ХХ сторіччя. 4. Участь у дебатах на тему: «Людина в філософії постмодернізму». Практичне заняття 2. Самовизначення та самореалізація людини Питання / завдання до заняття: 1. Індивід, індивідуальність та особистість. 2. Проблема смислу та призначення людського існування. 3. Творчість як засіб самореалізації людини. Свобода та творчість. 4. Участь у дебатах на тему: «Свобода і відповідальність».	12
Знати: основні історико-філософські концепції свідомості;	Тема 5. Філософія свідомості Лекція. Походження і природа свідомості План лекції: 1. Історико-філософські концепції свідомості. 2. Походження та сутність свідомості. 3. Свідомість, мова і мислення.	2

сутність та зміст понять свідомість, самосвідомість, мислення, мова, ідеальне. Вміти: аналізувати базові проблеми філософії свідомості.	Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1 [с. 202-222], 3 [с. 76-115].</i> <i>Додатковий: 13 [с.328-353], 41 [с.12-27].</i> <i>Інтернет-ресурси: 48, 49.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Навести визначення понять: свідомість, самосвідомість, мова, мислення, рефлексія, відображення, ідеальне та законспектувати їх у власний словник. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: - Німецька класична філософія про універсальну природу свідомості. - Свідомість як предмет філософії, психології та нейрофізіології. - Свідомість і мозок. - Феномен ідеального. - Мова як практична свідомість. - Свідомість та несвідоме (підсвідоме) в філософії психоаналізу та неофрейдизму. 3. Підготувати есе на тему: «Проблема «душі» в античній та середньовічній філософії». Практичне заняття. Свідомість як відображення Питання / завдання до заняття: 1.Відображення та його форми. 2.Свідомість і самосвідомість. 3.Форми суспільної свідомості та їх специфіка. 4.Участь у дебатах на тему: «Функції свідомості та їх значення для розвитку людини».	8 2
Знати: історичний розвиток теорії пізнання, основні категорії гносеології, зміст та	Тема 6. Гносеологія. Філософія пізнання Лекція. Гносеологія як філософська теорія пізнання План лекції: 1. Історико-філософський генезис теорії пізнання. 2. Чуттєве і раціональне пізнання. 3. Сучасна теорія пізнання. 4. Істина як процес і мета пізнання. Критерій істини. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1 [с.256-274], 3 [с. 130-145], 4 [с. 111-148], 5 [с.101-133].</i>	2

сутність емпіризму і раціоналізму Вміти: аналізувати соціально-економічні засади зміни та розвитку проблеми пізнання в історії людства,	Додатковий: 19 [с. 39-55], 30 [с. 8-22], 31 [с. 15-107], 39 [с. 10-350]. Інтернет-ресурси: 48, 49. Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Перегляньте фільм “Ігри розуму” та підготуйтеся до роботи в малих групах: “Безмежність божевілля і межі розуму”. 2. Підготувати презентацію на одну із зазначених тем: - “Як тип пізнання домінує під час вашого навчання?”. - “Концепція про “вчене незнання” Н. Кузанського”. - “Вчення про ідоли пізнання Ф. Бекона”. - “Способи розв’язання суперечності емпіризму і раціоналізму”. - “Відмінність між продуктивною уявою та ірраціональним фантазуванням”. - “Раціональні та ірраціональні способи пізнання”. - “Соціально-економічні основи перетворення пізнання на основну філософську проблему в Новий час”. - “Чому розсудкове пізнання обмежене емпіризмом?”. 3. Підготувати есе на одну з тем: - “Чому, на вашу думку, думки без змісту порожні, а споглядання без понять сліпі?” - “Якою є природа апіорних категорій?” - “Відмінність знання та інформації: 4. Розробити кросворд з теми (до 20 слів). 5. Прочитайте та законспекуйте уривок з праці І. Канта “Критика чистого розуму” (https://chtyvo.org.ua/authors/Kant_Immanuel/Krytyka_chystoho_rozumu/). Практичне заняття. Особливості пізнавального процесу Питання / завдання до заняття: 1. Сутність, структура та взаємозв’язок чуттєвого та раціонального рівнів пізнання 2. Розсудок та розум – два способи пізнання. 3. Істина як процес і мета пізнання. Історична і практична природа істини.	8 2
Знати:	Тема 7. Філософія науки і техніки Лекція. Філософія науки і техніки як галузь філософського знання	

	3. Трансформація науки і техніки під впливом четвертої промислової революції. 4. Соціальна роль науки.	2
Знати: основні філософські концепції суспільства та особливості філософського тлумачення його сутності. Вміти: оцінювати та аналізувати сучасне інформаційне суспільство як етап розвитку суспільно-історичного процесу.	Тема 8. Філософія суспільства Лекція. Суспільство, його сутність та структура План лекції: 1. Суспільство – як предмет філософського аналізу. Основні характеристики суспільства. 2. Концептуальні підходи до вивчення суспільства. Особливості історичних типів суспільства: аграрного, індустріального, постіндустріального. 3. Духовне життя суспільства Сутність духовного життя суспільства. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1 [с. 298-325], 4 [с. 241-252], 5 [с. 303-339].</i> <i>Додатковий: 12 [с. 377-494], 14 [с. 215-232], 29 [с. 460-492], 44 [с. 595-625].</i> <i>Інтернет-ресурси: 48, 49.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Навести визначення понять: соціум, суспільство, цивілізація, аграрне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, інформаційне суспільство, технічна революція, соціальна революція. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: - Теорія масового суспільства Х.Ортега-і-Гассет. - Теорія менеджеріального суспільства Д. Бернхейма - Теорія тоталітарного суспільства Є. Юнгера Х. Арендта, К. Мангайма - Теоретична концепція постіндустріального суспільства Д. Белла. - Концепція «відкритого суспільства» К. Поппера. - Теорія соціальної стратифікації і соціальної мобільності П. Сорокіна, Т. Парсонса. 3. Підготувати есе на тему: "Рушійні сили соціального прогресу". Практичне заняття. Суспільно-історичний прогрес	2 8

	Питання / завдання до заняття: 1. Критерії прогресивного розвитку суспільства. <i>(підготувати презентації)</i> 2. Технологічні, суспільні, людські виміри матеріального виробництва, його структура <i>(усне обговорення)</i>. 3. Технічні революції <i>(підготувати презентації)</i> 4. Соціальні наслідки НТР. <i>(підготувати презентації)</i> 5. Духовне виробництво, його зв'язок з матеріальною практикою. <i>(усне обговорення)</i>. 6. Суспільний ідеал і проблема соціального вибору. <i>(підготувати презентації)</i>.	2
Знати: основні підходи до розуміння сутності цивілізації та їх генезису, різні варіанти класифікації цивілізаційних утворень в історії людства. Вміти: аналізувати ймовірні сценарії розвитку та взаємодії цивілізацій та давати оцінку соціальним прогнозам.	Тема 9. Філософія цивілізації Лекція. Цивілізація як предмет філософського аналізу. План лекції: 1. Сутність цивілізації та її характерні риси. 2. Основні підходи до класифікації цивілізацій 3. Сценарії розвитку та взаємодії цивілізацій: глобалізація, конвергенція, зіткнення, багатополарність. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 4 [с. 405-435].</i> <i>Додатковий: 11 [с. 338-347], 13 [с. 464-494], 15 [с. 524], 23 [с. 442-465].</i> <i>Інтернет-ресурси: 48, 49.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Навести визначення понять: дикунство, варварство, цивілізація, культура, конвергенція, глобалізація, еволюція, революція, геополітика та законспектувати їх у власний словник. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: – Розуміння цивілізації у творчості О. Шпенглера – Інтерпретації поняття «європоцентризм» та його критика в концепціях локальних цивілізацій – Цивілізації «Суші» та «Моря» та їхнє протистояння в історії людства (у контексті геополітики). 3. Підготувати есе на тему: «Цивілізації Сходу і Заходу: чи можливий діалог?». 4. Скласти порівняльну таблицю на тему «Революції в	2
		8

	<i>історії цивілізаційного прогресу: Неолітична революція. Індустріальна революція. Інформаційна революція. Четверта промислова революція».</i> Практичне заняття. Періодизація культурно-цивілізаційного процесу Питання / завдання до заняття: 1. Формаційний підхід до періодизації суспільного розвитку (К. Маркс). 2. Стадійний та хвильовий підходи до періодизації історії західної цивілізації (Д. Белл, Е. Тоффлер). 3. Порівняльний аналіз цивілізаційних підходів (А. Тойнбі, О. Шпенглер, С. Хантінгтон).	2
Знати: основну проблематику у філософії культури та критично осмислювати її. Вміти: характеризувати основні проблеми сучасних культурних трансформацій.	Тема 10. Філософія культури Лекція. Філософія культури як сфера філософського знання План лекції: 1. Культура як предмет філософської рефлексії. 2. Онтологія культури. 3. Історико-філософські концепції культури. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1 [с. 367-377], 3 [с. 237-267], 5 [с. 268-302]. Додатковий: 7 с. [45-62], 43 [с. 92-150]. Інтернет-ресурси: 48, 49.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Навести визначення понять: культура, контркультура, субкультура, образ, символ, знак, метафора, симулякр та законспектувати їх у власний словник. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: - Розуміння культури у творчості Д. Віко. - Інтерпретації поняття «культура» в філософії І.Г. Гердера. - Ф.Ніцше про аполонівське та діонісійське начала в європейській культурі. - Концепція Ж. Бодріяра: культура як симуляція. - Теорія симулякрів Ж. Дельоза. - Культура в концепції «американського постмодернізму» Ф. Джеймсона. - Образ в культурі. Феноменологічна психологія уяви Ж.-П. Сартра.	8

	– Мета та сенс історичного розвитку за К. Ясперсом. – «Повстання мас» як проблема історії XX ст. (Х. Ортега-І-Гассет). – Поняття видатної особи в історії. Еліти та їх роль в історії. – Жінка як суб'єкт історії: сучасні філософські течії про переосмислення жіночого часу (Г. Маркузе, В. Брайсон та ін.). – Питання про «кінець історії» в новітній філософії історії (Ф. Фукуяма). – Теорія маси і тоталітаризму (Г. Арендт). 3. Підготувати есе на тему: «Людина як основа і рушій історії, міра її самореалізованості та мета». 4. Скласти порівняльну таблицю «Основні концепції філософії історії». Практичне заняття. Проблема суб'єкта історичного процесу та смисл історії Питання / завдання до заняття: 1. Проблема спрямованості історичного процесу та поступу в історії. 2. Смисл історії як філософсько-світоглядна проблема. 3. Людина та історія. Проблема суб'єкта історії в філософії історії. 4. Участь у дебатах на тему: «Цінності історії та цінності людського існування».	2
Знати: сутність та основні галузі філософії економіки. Вміти: порівнювати між собою класичні та сучасні філософсько	Тема 12. Філософія економіки Лекція. Філософія економіка як галузь соціального знання. План лекції: 1. Філософія економіки та її основні галузі. 2. Класичні та сучасні філософсько-економічні концепції (А. Сміт, К. Маркс, Т. Мальтус, М. Фрідман, Ф. Гайєк, Р. Арон). Список рекомендованих джерел: Основний: 5 [с. 303-339]. Додатковий: 9 [с. 314-336], 13 [с.572-609]. Інтернет-ресурси: 48, 49.	2

-економічні концепції.	Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Навести визначення понять: виробництво, гроші, капітал, додаткова вартість, праця, відчуження, власність, суспільство споживання, лібералізм, неолібералізм, соціалізм, та законспектувати їх у власний словник. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: - Етичні підвалини капіталістичної економіки (за працею М. Вебера “Протестантська етика і дух капіталізму”). - Проблема відчуження та способи її подолання (за К. Марксом) . - Суспільство споживання та культура конс’юмеризму . 3. Підготувати есе на тему: «Екоекономіка та зелена енергетика» 4. Скласти порівняльну таблицю: “ліві” та “праві” ідеї в економіці. Практичне заняття. Філософське осмислення власності та грошей Питання / завдання до заняття: 1. Проблема власності в утопіях Платона, Т. Мора та К. Маркса. 2. Право на приватну власність як основа економічного лібералізму. 3. Походження, філософська природа та функція грошей. 4. Філософські аспекти грошей: гроші і влада, гроші і свобода, гроші і моральні цінності.	8
Знати: сутність, предмет та значення філософії політики та права. Вміти:	Тема 13. Філософія політики та права Лекція. Актуальні проблеми філософії політики та права План лекції: 1. Сутність, предмет та значення філософії політики та права. 2. Політика як публічний простір. 3. Дух права і буква закону. Список рекомендованих джерел: Основний: 4 [с. 421-448].	2

аналізувати політичні та правові явища українського суспільства.	<i>Додатковий: 20 [с.11-57], 32 [с. 134-167]. Інтернет-ресурси: 52.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Навести визначення понять: право, закон, політика, поліція, влада, насилля, панування, надзвичайне положення, суверен, держава, ідеологія, утопія, громадянське суспільство, тоталітаризм, демократія та законспектувати їх у власний словник. 2. Прочитайте та законспектуйте працю П. Рікера "Хто є суб'єктом права?". Письмово виконайте завдання для самостійної роботи після тексту. 3. На основі перегляду фільму «Нюрнберзький процес» (С. Крамер, 1961 р.) підготуйте есе на тему: «Співвідношення справедливості, відповідальності і права» 4. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: - Громадянське суспільство і правова держава»; - Теорія і методологія пізнання правової реальності; - Правова аксіологія. Правові цінності; - Правова культура і правове мислення; - Правова держава і демократичне суспільств. 5. Розробити кросворд з теми (до 20 слів). Практичне заняття. Сила права і право сили Питання / завдання до заняття: 1. Співвідношення природного і позитивного права. 2. Політика і насилля: точки перетину. 3. Значення політики та публічності у забезпеченні прав людини.	10
Знати: предметне поле етики як філософської науки, її основний категоріальний апарат. Вміти:	Тема 14. Філософія моралі Лекція. Етика як філософське вчення про мораль План лекції: 1. Етика: предмет, категорії та основне коло проблем. 2. Основні напрямки в історії етичних вчень: етика чеснот, етика обов'язку, утилітаризм, прагматизм. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 4 [с. С.331-327] Додатковий: 13 [с. 28-48; 146-148; 253-288], 23 [с. 743-834], 45 [с. 390]. Інтернет-ресурси: 48, 49, 53, 56.</i>	2

порівнювати між собою різноманітні етичні напрямки.	Завдання для самостійної роботи здобувачів: 1. Підготуватися до обговорення питань семінару, ознайомитися з рекомендованою літературою до 14 теми. 2. Уточнити визначення понять етика, мораль, совість, сором, честь, гідність, моральне табу, вендета, свобода, відповідальність, емпатія, любов, благоговіння та законспектувати їх в словник. 3. <i>Навести приклад моральної дилеми та продемонструвати можливі шляхи її рішення.</i> 4. <i>Підготувати презентацію на тему «Евтаназія як етична проблема».</i> Практичне заняття. Етичні вчення у світовій культурній спадщині людства. Питання / завдання до заняття: 1. Етичні вчення Стародавнього Сходу. 2. Етичні вчення античних філософських шкіл: епікурейці, стоїки, кініки, скептики. 3. Релігійна етика монотеїстичних релігій: іудаїзм, християнство, іслам. 4. <i>Ознайомитися з уривком праці Е. Фромма “Мати чи бути?” та підготуватися до обговорення (https://hromadalib.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/12/fromm_2010_have.pdf).</i> 5. <i>Підготуватись до диспуту: “Чи існують універсальні моральні цінності?”.</i>	6 2
Знати: основну проблематику у філософії майбутнього та критично її осмислювати. Вміти: самостійно аналізувати	Тема 15. Філософія майбутнього Лекція. Майбутнє як філософська проблема План лекції: 1. Футурологія - пошук знань про майбутнє. 2. Завдання та основні категорії футурології. 3. Філософське осмислення майбутнього. Список рекомендованих джерел: <i>Основний: 1 [с. 429-250], 2 [с. 209-218], 3 [с. 200-209]. Додатковий: 12 [с. 207-311], 16 [с. 115-320], 17 [с. 90-210], 25 [с.17-289], 36 [с. 115-320], 47 [с. 37-81]. Інтернет-ресурси: 48, 49.</i> Завдання для самостійної роботи здобувачів:	2

знання з філософії майбутнього для розкриття її прогностичної функції й широко використовувати новітні футуристичні концепції для пошуку знань про майбутнє.	1. Навести визначення понять: майбутнє, футурологія, онтологія майбутнього, епістемологія майбутнього, соціальна філософія майбутнього, антропологія майбутнього та законспектувати їх у власний словник. 2. Підготувати презентацію на одну із запропонованих тем: - Клаус Шваб «4 індустріальна революція та майбутнє людства». - Даніел Белл «Майбутнє постіндустріальне суспільство: досвід соціального прогнозування» - Четверта промислова революція і конвергенції нано-, біо-, інфо- и когнитивних технологій (NBIC-конвергенції). - «Футурошок» та «Третя хвиля» Елвіна Тофлера. - Новітні футурологічні концепції Мічіо Кайку. - Ювал Ной Харарі «21 урок для 21 століття». - Трансгуманізм як сучасна філософська концепція. - Концепції поширення глобального хаосу Дж. Мірсхаймера і Дж. Розенау. - Прогнози майбутнього Стівена Гокінга. - Майбутнє настало: прогнози фантаста Айзека Азімова - Римський клуб про основні моделі сучасного й майбутнього розвитку людства. 3. Підготувати есе на тему: «Суперечливість трактування майбутнього М. Гайдеггером та Ж.-П. Сартром». 4. Участь у дебатах на тему: «Прогнозування моделі світового розвитку та майбутнього людства». Практичне заняття. Генеза футурології. Питання / завдання до заняття: 1. Античні уявлення про «золотий вік». 2. Нариси майбутності крізь призму Середньовіччя – Відродження – Просвітництва. 3. Методологічні положення розуміння майбутності у філософії Нового часу. 4. Німецька класична філософія про розвиток суспільства і людини (І. Кант, Г.В.Ф. Гегель). 5. Основні футурологічні пошуки в кінці XIX – початку XXI ст.	6
Разом		180
Підсумковий результат		Екзаме н

** Курсивом визначено інтерактивні завдання з навчальної дисципліни «Філософія».*

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

№ пор.	Назва теми	Кількість годин				Форми контролю	Кількі сть балів
		Всього годин / кредитів	з них				
			Лекції	Практичні заняття	Самостійн а робота студентів		
1	2	3	4	5	6	7	
1.	Філософія як світогляд і наука	16	4	2	10	КО, П	2,5
2.	Онтологія. Філософське вчення про буття	12	2	-	10	Е, Т	5,2
3.	Діалектика. Філософська теорія розвитку	12	2	2	8	ВД, Т,	5,2
4.	Філософія людини	16	4	2	10	КО, ВД	5,2
5.	Філософія свідомості	12	2	2	8	ВД, ЕО	5,2
6.	Гносеологія. Філософія пізнання	12	4	2	6	КО, П	2,5
7.	Філософія науки і техніки	12	2	2	8	ВД, КО	5,2
8.	Філософія суспільства	12	4	2	6	ВД, КО	5,2
9.	Філософія цивілізації	12	2	2	8	КО, ІП	5,2
10.	Філософія культури	12	4	2	6	ЕО, ВД	2,5
11.	Філософія історії	10	2	-	8	Е, Т	5,2
12.	Філософія економіки	12	2	-	10	Е, Т	5,2
13.	Філософія політики та права	10	2	-	8	Е, Т	5,2
14.	Філософія моралі	10	2	-	8	Е, Т	5,2
15.	Філософія майбутнього / в т. ч. модульний контроль	10	2	2	6	ККР, Т	20
Разом		180/6	40	20	120	екзамен	100

Форми контролю:	
КО – колективне обговорення ЕО – експрес-опитування ВД – виступ з доповіддю Т – тестування	Е – есе ІП – індивідуальний проект П – підготовка презентації ККР – комплексна контрольна робота

КОНТРОЛЬНІ ЗАХОДИ З ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Оцінювання результатів навчання студентів з дисципліни «Філософія» передбачає проведення таких контрольних заходів:

Форма контрольних заходів	Зміст форми контролю	Максимальна кількість балів
Поточний (семестровий) контроль:	Проводиться на семінарському, практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Передбачає оцінювання теоретичної підготовки студентів із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних робіт. Враховує активність та участь студента у науково-дослідній роботі, студентських олімпіадах, конференціях, конкурсах за відповідною тематикою дисципліни.	100
<i>Практичні та/семінарські заняття, самостійна робота студента</i>	Загальна кількість практичних занять з дисципліни – 10 (20 год). Максимальна кількість балів за одне практичне/семінарське заняття – 7 балів (10 занять*7 балів) (у тому числі, самостійна робота студента).	70
<i>Підсумковий модульний контроль *</i>	Проводиться з метою визначення результатів за період теоретичного навчання студентів як окреме заняття у межах годин, відведених на практичні та семінарські заняття.	20
<i>Наукова робота</i>	Активність та участь студента у науково-дослідній роботі, студентських олімпіадах, конференціях, конкурсах за відповідною тематикою дисципліни.	10
Підсумковий (семестровий) контроль (екзамен)	Засвоєння студентом програми навчальної дисципліни за навчальний період (семестр), що проводиться як контрольний захід під час екзаменаційної сесії для очної (денна) форми навчання та екзаменаційної сесії для заочної форми навчання).	100
Підсумкова оцінка	Проводиться з метою оцінювання результатів навчання студентів за	100

	певним освітнім ступенем. Результат підсумкової оцінки з навчальної дисципліни для студента денної форми навчання визначається як <i>середньоарифметична сума балів поточного (семестрового контролю) та екзамену.</i>	
--	--	--

**Підсумковий модульний контроль з дисципліни «Філософія.» передбачає перелік питань, розглянутих у межах аудиторної та позааудиторної (самостійної) роботи студента відповідно до програми та робочої програми дисципліни.*

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ АУДИТОРНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (ПРАКТИЧНІ, СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ)

Кількість балів	Зміст
«5»	Студент повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає під час усних виступів і письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі письмові завдання.
«4»	Студент достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, під час усних виступів і письмових відповідей здебільшого розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Однак при викладанні деяких питань не вистачає достатньої повноти та аргументації, при цьому допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
«3»	Студент в цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань.
«2»	Студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, поверхово розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив лише меншість тестових завдань.
«1»	Студент частково володіє навчальним матеріалом, не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів і письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Не вирішив більшість тестових завдань.
«0»	Завдання за темою дисципліни не виконано.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПОЗАУДИТОРНОЇ (САМОСТІЙНОЇ) РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Кількість балів	Зміст
«5»	Робота виконана правильно, повністю і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані.
«4»	робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, відбиває належний рівень знань сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані.
«3»	робота виконана, але містить помилки, відбиває недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності дотримані частково
«2»	робота виконана на неприйнятно низькому рівні; оформлення не відповідає вимогам; вимоги академічної доброчесності не дотримані
«1»	Робота подана, але її зміст не відповідає завданню або виконаний формально. Рівень знань і навичок критично низький, ключові положення теми дисципліни не відображені. Оформлення відсутнє або повністю суперечить установленим вимогам. Вимоги академічної доброчесності грубо порушені (наприклад, значне запозичення без посилань, невластні роботи). Така робота не може бути зарахована, проте факт подання фіксується.
«0»	Робота не подана або відсутні будь-які результати виконання. Повна відсутність змістовної частини, навіть формальних спроб виконати завдання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Програмою дисципліни «Філософія» передбачено можливість студента брати участь у науково-дослідній роботі, студентських олімпіадах, конференціях, конкурсах за відповідною тематикою дисципліни (на вибір студента). Максимальна кількість балів для зарахування – 10 балів.

Види наукової діяльності, в яких студент може брати участь:

1. Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції – 5 балів.
2. Публікація тез конференції/наукової статті – 5 балів.
3. Призове місце на конкурсі/олімпіаді/науковому проекті – 5 балів.
4. Розробка та презентація індивідуального науково-дослідницького проекту – 5 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО (СЕМЕСТРОВОГО) КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕНУ)

Підсумкова форма контролю за результатами вивчення дисципліни – ЕКЗАМЕН у письмовій формі. Оцінювання результатів навчання студентів в університеті здійснюється за [100-бальною шкалою](#).

Рейтинговий бал (оцінка за шкалою ЄКТС)	Відповідність рейтинговому балу
90-100 (А, відмінно)	Студент повністю оволодів програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, може дати відповіді на всі питання курсу, опанував рекомендовану літературу. Як виняток, зазначений рейтинговий бал може отримати студент, який, крім відмінних знань за програмою

	дисципліни, виявив активність у науковій роботі за відповідною тематикою, став призером студентських олімпіад, виступав на конференціях тощо.
82-89 (В, добре)	Студент, який оволодів програмою навчальної дисципліни на творчому рівні, проте у відповідях допустив неточності.
75-81 (С, добре)	Студент, який в основному оволодів програмою навчальної дисципліни на продуктивному рівні, проте у відповідях допускає несуттєві помилки.
69-74 (D, задовільно)	Студент продемонстрував задовільні результати оволодіння навчальною програмою дисципліни на репродуктивному рівні та у відповідях допускав помилки.
60-68 (Е, задовільно)	Студент виявив мінімально достатній рівень знань з дисципліни, необхідний для продовження навчання, вивчив основні терміни дисципліни та орієнтується у матеріалах базового підручника.
0-59 (FX, незадовільно)	Студент повинен додатково виконати індивідуальне завдання для підвищення рівня своїх знань і повторно перескласти підсумковий контроль.

Екзаменаційні матеріали до підсумкового (семестрового) контролю (екзамену) складаються на основі програми та робочої програми дисципліни, охоплюють її зміст та розподілені в екзаменаційних білетах. У **структурі екзаменаційного білету** з дисципліни передбачено **3 завдання**:

- ✓ 1 – теоретичного спрямування, яке оцінюється у 50 балів;
- ✓ 2, 3 - практико-орієнтовані, які оцінюються у 30 та 20 балів відповідно.

Загальна оцінка за екзамен визначається як сума балів за усі виконані завдання (100 б. максимум).

Кращим студентам (але не більше 3-ох), які повністю виконали програму з дисципліни, виявили активність в науково-дослідній роботі за тематикою дисципліни, стали призерами студентських олімпіад, конкурсів наукових робіт, виступали на конференціях та за результатами поточного (семестрового) контролю набрали 90 і більше балів **передбачено виставлення результатів екзамену без виконання екзаменаційного завдання**, про що робиться запис в екзаменаційному листі студента.

Відповідно до [«Положення про організацію освітнього процесу студентів»](#) усі студенти допускаються до екзамену. Присутність студентів на екзамені є обов'язковою.

Повторне складання екзамену з дисципліни «Філософія» допускається, але не більше двох разів. При незадовільній оцінці з першої спроби науково-педагогічному працівнику з даної дисципліни, вдруге екзамен приймається комісією, яка створюється деканатом факультету.

Результат підсумкової оцінки з навчальної дисципліни для студента денної форми навчання визначається як середньоарифметична сума балів поточного (семестрового контролю) та екзамену.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ*

Основний

1. Данильян О. Г. Філософія: підручник / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань. 4-е вид., переробл. Х.: Право, 2023. 424 с.
2. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
3. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О. В. Рябініної, Л. І. Юрченко. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. 286 с.
4. Фюрст М., Тринкс Ю. Філософія: Підручник. К., Дух і Літера, 2018. 544 с.
5. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Навчальний посібник / В.П. Андрущенко, Г.І. Волинка, Н.Г. Мозгова та ін. За ред. Г.І. Волинки. 4-те вид., стереотипне. Київ: Каравела, 2022. 368.

Додатковий

6. Айтов С.Ш. Сучасна філософія історії: історично-антропологічний горизонт: монографія. Дніпро: Ліра, 2018. 368 с.
7. Baudrillard J. Simulacra and simulations. *Crime and Media*. 2019. P. 69-85.
8. Вайнберг С. Пояснюючи світ. Історія сучасної науки. Науково-популярне видання. Харків. КСД, 2019. 352 с.
9. Вільчинський Ю.М., Северин-Марачковська Л.В., Гаєвська О.Б. Філософія [Електронний ресурс]: навч.посібник. Київ: КНЕУ, 2019. 368 с.
10. Возняк В.С. Діалектика: принцип всезагального зв'язку. Людинознавчі студії. Серія «Філософія»: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. №. 40. С. 20-33.
11. Гантінгтон Семюел П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів: Кальварія, 2019. 474 с.
12. Голянич М. «Футурологія. Філософія майбуття». Монографія. Івано-Франківськ: Вид-во «Лілея-НВ», 2017. 540 с.
13. Губерський Л. Філософія. Базовий підручник для студентів вищих навчальних закладів. К., Фоліо, 2018. 622 с.
14. Дзьобань О.П. Філософія науки: підручник. Київ; Одеса : Фенікс, 2024. 512 с.
15. Історія європейської цивілізації. Епоха Відродження. Історія. Філософія. Наука і техніка (за ред. Умберто Еко). К., Фоліо, 2020. 524 с.
16. Кайку М. Візії: Як наука змінить ХХІ сторіччя / Visions: How Science Will Revolutionize the 21st Century. Львів: Літопис, 2017. 544 с.
17. Кайку М. Майбутнє розуму / The Future of the Mind. Львів: Літопис, 2017. 408 с.
18. Kaku Michio. The Future of Humanity. Penguin Books, 2018. 339 p.
19. Кант І. Критика сили судження. Темпора, 2022. 702 с.
20. Латигіна Н. А., Гусєва Н. Ю., Ліпін М. В. Політичні режими: навч. посіб. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 232 с.

* Курсив – визначено джерела і літературу, наявні в бібліотеці ДТЕУ

21. Лисий В.П., Костенко В.Г. Мислити та мислення: їх збіг і його відсутність. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип.35. С. 64-76.
22. Лісовський П.М. Філософія фундаментальних знань: війна у мирі та мир у війні: навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2023. 369 с.
23. Лозовий В., Требін М., Горлач М., Жиленкова І., Головченко Г., Кремень І., Ніколаєнко С. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. К., Центр навчальної літератури, 2020. 1028 с.
24. Максюта М.Г. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія. Херсон: ОЛДІ-плюс, 2020. 298 с.
25. Морозова Л.П. Філософія: навч. посібник. Вінниця : Нілан, 2017. 371 с.
26. Починок І.Б. Феноменологічна філософія: навч. посіб. Чернівці : Рута, Ч. 1. 2018. 375 с.
27. Назар П.С. Філософія людини та особистості: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Київ : Сталь, 2018. 577 с.
28. Найчук А.В., Ганаба С.О. Філософія історії: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2020. 243 с.
29. Петрушенко В. *Гносеологія та епістемологія: Навчальний посібник. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 209 с.*
30. Петрушенко В. Філософія: вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 594 с.
31. Платон. Діалоги: Вид-во Фоліо, 2022. 352 с.
32. Платон. Бенкет /пер. з давньогрец. і комент. Уляна Головач; вступ. ст. Джованні Реале; наук. ред. Р. Паранько. Львів : Вид-во Укр. католиц. ун-ту, 2018. 213 с.
33. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр “Академія”, 2017. 657 с.
34. Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки. Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2018. 291 с.
35. Сливка С.С. Філософія права у схемах, таблицях і поняттях: навч. посібник. Львів : Растр-7, 2020. 175 с.
36. Тоффлер Е. Шок майбутнього. *Загальна соціологія: Хрестоматія*. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. С.281-303.
37. Філософія науки: підручник /за ред. І.С. Добронравової, Київський університет, 2018. 255 с.
38. Філософія навч. посіб. / О.П. Тімченко та ін. Львів : Вид-во ЛТЕУ, 2022. – 255 с.
39. Філософія: підручник / Людмила Рижак. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 648 с.
40. Francis Fukuyama. Our posthuman future: consequences of the biotechnology revolution. 1st ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018. 256 p.
41. Хоружий Г.Ф., Боровська Л.О., Кулагін Ю.І., Ліпін М.В. Самоідентифікація особистості: філософський аналіз. Монографія. Київ: КНТЕУ. 2018. 192 с.
42. Штанько В.І. Філософія: навч. посібник. Харків : ХНУРЕ, 2021. 294 с.
43. Шабанова Ю. О. Філософія культури: підручник. Дніпр: ЛІРА, 2019. 240 с.
44. *Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.*

45. Шинкаренко О.В, Нападиста В.Г., Рогожа М.М. Професійна та корпоративна етика. Навчальний посібник. К., КНУ ім. Т.Г. Шевченка, 2019. 390 с.
46. Шарко О.В. Філософія. Практикум: навч. посібник. Київ : Вид-во КиМУ, 2024. 175 с.
47. Ювал Ной Харарі. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього. Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 544 с.

Інтернет-ресурси

48. Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. URL: <https://filosof.com.ua/> (дата звернення 02.06.2025).
49. Стенфордська енциклопедія філософії. URL: <https://plato.stanford.edu/> (дата звернення 02.06.2025).
50. Возняк В., Хазін В. Розуміння природи поняття в діалектиці: філософсько-освітній вимір. URL: <http://ir.dspu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1200> (дата звернення 02.06.2025).
51. Jameson F. Valences of the Dialectic. URL: http://xenopraxis.net/readings/jameson_valences.pdf (дата звернення 02.06.2025).
52. Журнал «Філософія права і загальна теорія права». URL: <http://phtl.nlu.edu.ua/> (дата звернення 02.06.2025).
53. Малахов В. Етика. Курс лекцій. URL: https://lib.oa.edu.ua/files/funds/vudavnutstvo/Etyka_Malakhov.pdf (дата звернення 02.06.2025).
54. Merleau-Ponty M. Adventures of the Dialectic. Tr. by Joseph Bien. URL: https://monoskop.org/images/7/79/Merleau_Ponty_Maurice_Adventures_of_the_Dialectic_1973.pdf (дата звернення 02.06.2025).
55. Popper K.R. What is Dialectic? URL: <https://mercaba.org/SANLUIS/Filosofia/autores/Contemporánea/Popper/What%20is%20dialectic.pdf> (дата звернення 02.06.2025).
56. Морозов А.Ю. Зло: метафізичні і богословські виміри: Монографія. [з передмовою Надзвичайного і Повноважного посла України у Ватикані – академіка Хоружого Г.Ф.]. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjIxBw==/c1d7512fcb60d487744e7696a959ae4a.pdf> (дата звернення 02.06.2025).